

Werk

Titel: Commentationes Societatis Regiae Scientiarum Gotti

Verlag: Dieterich

Jahr: 1828

Kollektion: Wissenschaftsgeschichte

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN35283028X_0006_2NS

PURL: http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN35283028X_0006_2NS

LOG Id: LOG_0044

LOG Titel: De origine ac fide antiquae Persarum historiae, qualis a scriptoribus orientalibus traditur, Comm. I.

LOG Typ: article

Übergeordnetes Werk

Werk Id: PPN35283028X

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN35283028X>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain these Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

DE
ORIGINE AC FIDE
ANTIQUAE PERSARUM HISTORIAE
QUALIS A SCRIPTORIBUS ORIENTALIBUS TRADITUR,
COMMENTATUR
T. H. CHR. TYCHSEN
LECTA COMMENTATIO D. III. APRILIS A. MDCCCXXIV.

Cum omnino populorum origines et primordia antiquitatis tenebris obvoluta sint, tum etiam historia veterum Persarum, in qua tamen hoc singulare est, quod cum in aliis populis desint rerum gestarum notitiae, hic non tam inopia laboremus quam copia. Persarum res memorant Hebraei, Graeci, Romani, Armeni et ipsi denique Persae, sed inter se parum consoni. Ac Graecorum quidem et Hebraeorum de rebus Persiae narrationes haud difficulter conciliari possunt; quae autem scriptores Arabes ac Persae Mohammedani tradunt, adeo ab istis discrepant, ut plane alius populi historiam narrare videantur. Quum enim Graeci et Hebraei primum apud Assyrios et Medos fuisse Asiae imperium referant, tum sub Cyro ad Persas translatum, praetereaque expugnatis variis regnis sensim in eam magnitudinem excreuisse, quam sub Cyri successoribus habuit, quod sane rationi est consentaneum; scriptores orientales contra vnum Persicum regnum, ab initio inde omnem fere Asiam ab Indo usque ad Euphratem et ultra complexum, deinde sub Feridunis filiis in tria regna, Persicum, Scythicum et occidentale, siue Iran, Turan et Khauer diuisum nobis sistunt, porro alios

reges, in quibus nec veteres Assyrios, nec Medos, quales per Graecos nobis innotuerunt, Persas vix vnum et alterum agnoscas, aliam denique rerum gestarum seriem, in quibus multa incredibilia et manifesto fabulosa. Difficilis imprimis chronologica ratio. Reges Pischdadii, vndecim numero, per duo aut tria (variatur enim) annorum millia regnant, Keauii octo plus septingentis annis; et est Heros Rostemus, qui sexcentos annos se vixisse dicat. Minor est discrepantia, ingens tamen, in Alexandri et Seleucidarum Parthorumque historiis, ab iis quae veteres tradiderunt, in summa rei haud dubie vera. Sassanidarum denique historia, utpote recentior, cum Graecorum Romanorumque narrationibus vteunque conuenit.

In hac historiae Persicae conditione haud mirum in diuersa abire virorum doctorum iudicia. Alii, Graecorum aetate priorum et coaenorum auctoritatem iis, quae a scriptoribus Muhammedanis, pluribus seculis iunioribus, sine vlla testium fide referuntur, longe praeferendam esse censent. Alii contra Graecos reiiciunt, quorum fidem eo eleuare student, quod nec sermonis Persarum gnari, nec in ipsa Persia versati, e mera fama, a Graecis in Asia minori accepta, narrationes suas concinnauerint. Multa quoque eos narrare parum credibilia. Plus fidei tribuendum domesticis scriptoribus, et rerum patriarum bene gnaris. Persarum imperium vsque ad Arabum inuasionem inconcussum perstitisse; Graecorum enim breuem dominationem nihil mutasse; Arsacidas autem non externos fuisse, sed Persas genere, adeoque institutis, religionibus, sermone, moribus non mutatis, seruatam esse in ipsa gente constantem historiae traditionem, et rerum gestarum famam. Sub Sassanidis denique historias literis consignatas esse, adeoque Arabes rerum gestarum memorias reperisse satis multas, e quibus historiam veterum Persarum conderent. Qui liberalius agunt, Graecos non omnino falsam tradidisse concedunt; veram esse quadantenus vtramque rationem, tam Graecorum, quam orientalium scriptorum. Hos enim ea tantum tradidisse, quae intra regni fines gesta sint; Graecos externa bella

in occidentalibus regni prouinciis, in hoc tamen falsos, quod bella cum Aegyptiis, Graecis, Scythiis etc. per satrapas gesta pro rebus ab ipsis regibus gestis habuerint. Orientalibus in rebus patriis, ad quas cognoscendas ipsi pluribus opportunitatibus vterentur, fidem habendum; sed nec hos illustrandis Graecorum narrationibus adhibendos, nec Graecos vice versa, cum in argumento plane diuerso versentur. Alii comparare inter se et conciliare diuersas has, in primis de antiquissimis rebus narrationes conati sunt, ita vt, quae Orientales narrant de Pischdadiis et Keianis, conferant cum Graecorum de Assyriis, Babylonis, Medis et primis Persarum regibus traditione non minus obscura et incerta. Magno cum acumine et eruditionis apparatu in hanc arenam descenderunt Anquetilius, Richter, Volneius, Malcolmus et nuper ingeniosissimus Görres, quem vellem dilucidius et simplicius, nec tanta orationis copia obuolutam, sententiam suam exposuisse *a*). Sed quam parum succedat haec diuersissimarum narrationum compositio, vel ex eo apparet, quod horum auctorum ratio inter se vehementer dissidet, et Feridun v. c. cum Phraorte Medo, cum Beletara Babylonio, cum Arbace varie comparatur, certo argumento, non minorem esse in rebus, quam in nominibus vtriusque traditionis discrepantiam.

Equidem nolo nunc quaestionem mouere, an praeferenda sit aut Graecorum aut Orientalium narratio, nec ea quae pro adstruenda orientalium fide adferuntur, sub examen reuocare, contra quae vtiq̄ue multa moneri possint; nec nouo conatu narrationes componere, quae mihi quidem comparari posse minime videntur. Sed

a) cf. *d'Anquetil* memoire dans lequel on essaie de concilier les auteurs grecs — et ces auteurs avec les Perses sur les regnes — des Pischdadiens. — Mem. sur l'empire de Medes. Hist. de l'acad. des Inscr. Tom. XL. p. 346. 477. *Aug. Gottl. Richter* hist. Persarum antiquissimae cum Graecor. et Ebraeor. narrationibus conciliandae specimen Lips. 1795. 8. *Volney* Chronologie d'Herodote p. 282 sqq. *Malcolm* History of Persia Vol. I. *Görres* das Heldenbuch von Iran, Berlin, 1820. 8. Vol. I.

cum orientalium scriptorum fautores horum narrationes e domestica traditione non interrupta fluxisse affirmant, e qua et libris Pehleicis hausisse Thaberitam et Ferdusium celeberrimi carminis auctorem, recentiorum historicorum fontem; visum est paullo accuratius inquirere, quatenus haec recte statuantur, quae fuerit historiographiae Persarum origo et conditio, quid denique fidei ac auctoritatis tribui possit istis traditionibus? Quod commodissime fiet, si secundum periodos, quas historia regni indicat, qualis fuerit historiae et traditionis persicae ratio consideremus; primum antiquissimo tempore, ante Alexandrum, deinde sub Graecis et Arsacidis, denique sub Sassanidis et Arabibus. In qua commentatione audienda, vestra **A. A.** indulgentia mihi roganda est. Sentio enim me in argumento lubrico et parum tractato versari, in quo difficile est obscuris lucem, incertis fidem addere, et argumentorum pondere alios ad assensum pertrahere. Expeditior res erat, si veteres Persarum libros historicos vt Basitan nameh, Jezdegertis vltimi Sassanidarum iussu scriptum, historiam Mansurii Samanidae iussu concinnatam, porro Arabes, Thaberitam et imprimis Hamzam Isphanensem in subsidium adhibere licuisset. Mihi, qui his omnibus destituor, coniecturis et probabilitate aliqua saepe res agenda, vnde haud semel de abicienda omni hac opella cogitavi. Hoc tamen dubitantem erexit et confirmavit, quod spero, non defuturum qui curas nostras perficiat aut corrigat, quod si fiat, mihi exoptatissimum acciderit.

I. ANTIQUISSIMA PERSARUM HISTORIA ANTE ALEXANDRUM M.

Antiquissimam Persiae historiam cum dico, eam intelligo, quae secundum Orientales ad Pischdadiorum et Keianidarum regna spectat, quibus conueniunt Assyriorum, Medorum et Persarum a Cyro inde imperia secundum Graecos. Quae in libris nuper repertis Desatir et Dabistan memorantur de Mahabadiorum dynastiis, ante Pischdadios per innumera annorum millia regnantibus, historica non esse,

sed seniorum sophistarum e Saphitarum secta commenta, mihi certe persuasum est, post ea, quae subtiliter et docte super his libris deseruit acutissimus Erskinius, in actis societatis literariae Bombaiensis, Vol. II. Iam apud Assyrios antiquissimus fuit literarum vsus, vnde Plinius: literas semper puto Assyrias fuisse. Memorantur literae et mandata regia Sennacheribi ad Ezechiam (Is. 37, 14.) et iam Zohaki apud Ferdusium. Annales tamen an habuerint, incertum; vnde enim ducta sint ea, quae Ctesias, Berosus et Abydenus multis seculis post tradiderunt historiae Assyriacae, Babylonicae, Medicae fragmenta et regum nomina, ignoramus. Regibus Persarum scribas adfuisse constat, qui mandata regia et singulas res gestas perscriberent *b*), vt, teste Herodoto, copiarum a rege inspectarum recensum. Eiusmodi literae et notitiae in archiuis Babylone, Susis, Ecbatanis *c*) seruatae largam historiarum materiem suppeditabant, et sunt hae sine dubio regiae membranae, διφθερασι βασιλικαι, e quibus Ctesiam hausisse Diodorus *d*) refert. Addit Diodorus in his res antiquas, e lege quadam, descriptas fuisse *e*), vt videatur annalium libros quosdam innuere. Similiter in libris Iudaeorum laudantur *f*) liber *memoriarum veterum regum*, et *liber memoriarum* (Xerxis regis) addito: דברי הימים qua voce Iudaei annales designare solent. Sed cum hoc loco ea, quae rex legi sibi iubet, res sint ab ipso gestae, apparet non annales innui, sed *acta diurna*, memorabilia regis, et videtur Diodorus eandem rem innuere, minus accurate locutus. Erant igitur haec scripta non libri aliis scripti et a vulgo lecti, sed memoriae in regis thesauris adseruatae, et tametsi ex iis annales continuos factos esse statuas,

b) Esther III. 12. 8, 9. Herod. VII. 100. VIII. 90.

c) Esr. VI, 1.

d) Bibl. hist. II. c. 32.

e) Εν αἰς (διφθεραις) οἱ Περσαι τὰς πάλαιας πράξεις κατὰ τινὰ νόμον εἶχον συντεταγμένας.

f) Esr. IV. 15. סֵפֶר הַזְּכוֹרֹת דְּבָרֵי הַיָּמִים. Esth. VI, 1.

hi nihilo magis in vulgus emanabant, nec apographis propagabantur. Everso igitur regno haec historiae subsidia interierunt sine dubio, vt similiter factum in aliis regnis, Aegyptiorum, Iudaeorum, imo Romanorum. Quum ne sacros quidem Zoroastri sui libros Magorum validus ordo et auitarum religionum tenax ab interitu vindicare potuerit, quomodo putabimus archinorum thesauros seruatos fuisse, quos deleto regno nemo curaret? Ex annalibus igitur et regum actis vix quidquam in historias orientalium, nullis seculis post scriptas, potuit deriuari. Omnis rerum gestarum notitia in memoria et ore hominum versabatur, adeoque variabat saepe, vt solet omnis traditio. Herodotus quidquid de Persarum rebus antiquis scribit e narratione Persarum peritiorum hausit *g*), quae de Cyro iam tum valde variabat *h*). Atque ipse Ctesias, praeterquam quod per sedecim annos in regia versatus multarum rerum oculatus testis fuit, alia a Persis, qui ipsi vidissent, se edoctum esse dicit. E quibus apparet, ea, quae a Graecis tradita habemus, famam vtique esse, in multis, vt rei natura fert, vagam, narrando fortasse variatam et auctam, sed antiquam, ex parte rebus coaeuam, et ab ipsis Persis acceptam. Mireris profecto esse qui, ad eleuandam Graecorum fidem, asserant, Graecos nec Persica calluisse, nec ipsam Persiam adiuisse; cum in frèquentissimo vtriusque populi commercio et interpretes nullibi deessent, nec dubitandum Persarum plurimos graeca intellexisse, Graecorum denique multos in Persia, in aula regia versatos esse constet, vt Democedem, medicum Darii, Histiaeum Milesium, Pisistratidas, Gillum Tarentinum, Sylosonem Samium, alios *k*). Non deerant igitur Graecis res Persicas noscendi subsidia satis certa ac opportuna. Iam compara cum his Orientalium de antiquitate Persica narratio-

g) Herod. I. 4. 2-5. III. 1-3.

h) Ib. I. 95.

i) v. Ctesiae Persica c. 1.

k) Herod. III. 129 sq. 138. 140.

nes, seculo epochae nostrae decimo scriptis consignatas. Fac servatam esse in Persia aliquam antiquarum famam, quantopere debuit illa per XII. seculorum decursum immutari et obscurari imo evanescere! Nulla stabilis est rerum fama, quae solâ hominum memoria continetur, nullo scripturae subsidio confirmata. At veteres Persae literis operam non dabant, libros nullos scribebant, nec usquam libri historici a Persis conscripti ante Sassanidas sit mentio. Igitur narrationes ex ore Magorum XI aut XII. seculis seriorum collectas praefereamus famae antiquae a Graecis traditae, quae in summa rei vix potest non vera esse?

Sed propius considerandum est orientalis traditionis argumentum. Primos quidem reges Pischdadios omnes fatentur mythicos esse. Est *Keiumers* pellibus vestitus, primis hominum necessitatibus providens, vnde ab Arabibus pro Adamo habetur; *Huscheng*, agri colendi, animalium cicurandorum auctor, ignem reperit et opificia; *Tehmuraz*, gigantum victor, equorum domandorum auctor, literas docetur a geniis. *Gjemschid* perfecti regis exemplar, sapientissimus, geniorum princeps, institutorum civillium auctor, qui anni, mensium, festorum rationem describit. Idem tamen, fastu elatus et a recto deflectens, a suis deseritur et a throno detruditur. Apparet istis describi hominum a prima feritate ad humanitatis cultum progressum, per regum nomina distributum. De *Gjemschido* eadem fere narrantur, quae de Salomone fabulantur Muhammedani. Hunc pellit *Zohacus*, exterus rex, impius, crudelis, qui post M. annorum imperium saevitiae poenas luit. Haec omnia multis fictionibus, audacibus saepe, exornata, ethici quid spirant, vt putes a philosophis reperta, a poetis tractata et ornata fuisse. Caeterum *Zohaco* designari externum imperium, Persis graue et inuisum (Assyriorum puta), facile largior, sed quantum historiae transluceat, res ipsa docet. A *Feridune* inde magis historica narrari videntur, et quis neget, iis inesse historiae veteris Mediae, Bactriae et Persiae fragmenta. Sed sunt haec adeo turbata, luxata, manca, vt nec

gentes, nec regum stirpes distinguantur, nec ipsum Persici regni conditorem agnoscas. Nomina saltem et seriem regum Persarum Gracis et Iudaeis coeuis innotuisse, dubitari nequit; at in ea serie, quam Orientales exhibent, duo tantum extremi cum his conveniunt. Ac attentius consideranti istas de Keianidis narrationes apparebit 1) contineri iis res singulorum tantum regum, non continuam regum seriem. Sunt enim octo reges, qui vltra septem secula regnando expleverunt, quod cum naturae repugnet, omissi esse debent reges, de quibus nihil memorabile narrari poterat. 2) Regum ipsorum res paucae narrantur, caeque plerumque satis tenuiter; longe copiosior euagatur narratio in rebus heroum exornandis vt, Sami, Zalzeris, Siaveschi, Esphendiaris et imprimis Rustemi, qui per sexcentos annos regum et regni columnen statorque celebratur. Haec viuiddissimis coloribus pinguntur et miris figmentis et miraculis variantur, amores describuntur rel., vt facile videas, non historias narrari, sed fabulas Milesias, ad oblectandos hominum animos repertas et poetarum ingenio exornatas. In quo vtique optandum, vt antiquiores scriptores conferre liceret, e quibus appareret, quis fuerit antiquior narrandi modus, quid Ferdusii debeatur ingenio. 3) Omnibus his narrationibus impressa sunt senioris aetatis vestigia, quae Sassanidarum et Arabum tempora produnt. Primum enim regum nomina in recentiorem, molliorem formam deflexa sunt, vt Chosru, pro antiquo Coresch, *Κυρος*; Dara, pro Dariavesch, *Δαριμβης*, quod Darii verum nomen fuisse Strabo 1) monet. Feridun apud Mosen Chorenensem est Rhodonay, Zohac Azdahac, quam formam adhuc habet Thaberita, Siavesch apud Masudium est Schiavekhsch, *شباوخش m*). Deinde prouinciae et vrbes iisdem fere nominibus adpellantur, quae sub Arabibus in vsu erant, vt Istakhr, Balch, Scham, Mesr. Gustaspes Persia profugus

---

1) L. XVI. 785. Cas.

m) Not. et extr. de Med. VIII. fol. 60. p. 159. ectypi singul. 28.

lugus, a Caesare, Romaeae rege excipitur, elephantis in proeliis utuntur etc. Quae omnia cum eam rerum faciem, qualis sub Sasanidarum et Arabum dominatione in Persia locum habuit, manifesto prodant, sequitur, non hic esse antiquam traditionem, sed narrationes rebus longe posteriores, et, si quid insit antiquae faemae, saepius narrando mutatas, a poetis exornatas, sub Arabum demum imperio in eam, qua nos utimur, formam redactas.

II. HISTORIA PERSARUM SUB GRAECIS ET ARSACIDIS.

Graeci victo ad Arbelam Dario ante Chr. 331. initio omnem Persiam tenebant, deinde, post defectionem Parthorum, partes saltem. Rebellavit quidem Arsaces a. 256. sed, tenuibus Parthorum initiis, per integrum seculum Graecos in his regionibus praevaluisse constat. Conditae tum aut auctae graecae vrbes, in Media Laodicea, Apamea, Europus, in Margiana Antiochia, in Parthia Calliope, Hecatonpylos, in Babylonia potentissima omnium Seleucia, vel sub Parthis libertatis tenax; aliae in Bactriana et Mesopotamia, quo ex omnibus regionibus Graecos mercatus, opificiorum, artium causa confluxisse credibile est. Quae res non potuit non magnas in Asia mutationes efficere. Graecorum sermo, mores, literae inter populos Asiaticos diffundi coeptae; quippe ita fert natura, ut gens cultior artes suas cum minus culto communicet. Vnde Seneca *n*) argute, ut solet: "Videbis gentes populosque mutasse sedem. Quid sibi volunt in mediis barbarorum regionibus graecae vrbes? quid inter Indos Persasque Macedonicus sermo? Atheniensis in Asia turba est." Igitur Parthi quoque, qui post Seleucidam Persiae dominabantur, ad Graecorum mores se conformabant, Seleucidarum fastum imitabantur *επιφάνους*, *Φιλοπατορος*, *Θεου*, et semper *Φιλελληνος* titulos sumentes, numos graecae inscriptos cudebant; et graeci sermonis peritos fuisse, docet hoc, quod acroasibus poeta-

n) Consol. ad Helviam c. 6.

Classis Hist. et Philol. Tom. VI.

rum Graecorum conuiuia interpolabant. Cum Crassi caput Orodi afferretur inter epulas cum Artavasde Armenio decantabantur forte Bacchae Euripidis; Artavasdes ipse tragoedias et historias graece scripserat *o*). Putes in aulis regum graeca in usu fuisse, vt apud nos gallico sermone vtuntur. Non mirum in hac rerum conditione veteris Persiae historias et traditiones neglectas fuisse. Parthi enim, scythica gens, moribus et institutis a Persis diuersi, nec libros scribebant, nec vetera curabant. Multus in eo fuit ill. Vans Kennedy *p*) vt ostenderet, Arsacidas Persas genere fuisse, adeoque eorum imperium; vt nec Graecorum, nihil valuisse ad mores, religiones, instituta gentis mutanda. Sed fac Persas aut Bactrianos fuisse *q*), quamuis Strabo (d. XI. p. 515. Cos.) diserte Arsacem Scytham dicat, gentis tamen ipsius Turcicam. originem et scriptores testantur, et mores et regiminis forma declarant. In hac igitur veterum rerum famam seruatam esse, praesertim inter continua bella et ciuiles turbas, vix est probabile.

Arsacidarum historiam nos valde imperfectam habere satis constat, quippe nullus scriptorum veterum eam data opera persecutus est. Curiosus quidem erant Graeci rerum exterarum, et, patrefacta per Alexandri victorias Asia, fuerunt qui res Babyloniorum, Assyriorum, Medorum scriberent. Alexandri iussu annales chaldaicos graece versos esse refert aut fingit Moses Chorenensis *r*),

o) Plutarch. Crasso fin.

p) Transact. of the literary society of Bombay. Vol. III. p. 18.

q) Orientales etiam scriptores, quod non obseruauit vir doctus, ad veteres Persiae reges Arsacidarum genus referunt, scil. ad Ascham, fil. Asch., fil. Siavesch, filium Caicaus. *Masudi* indicateur, fol. 60. Notices et extr. VIII. Sed notum est, quid tribuendum sit eiusmodi genealogiis. Etiam Sassanidas ab Esphendiariis et Giemschidis prosapia deducunt, Samanidas a Behram Ghur, aut a Guderz duce Kai Chosru. v. Herbelot *Sassan*. Wallenburg notice sur le Schah nameh p. 44.

r) Hist. Armen. p. 23.

e quibus Maribam Catinensem, episcopum Syrum, descripsisse eam partem, quae Armeniae historiam spectaret. Sane quae ibi ex hoc libro excerpta sunt, desiderium operis non faciunt. Idem (p. 14.) *Arium* quendam et alios Chaldaicorum (Syriacorum puto), librorum interpretes laudat. Sub Seleucidis *Berosus* Babylonius Chaldaica scripsit, *Abydenus* Assyriaca et Medica. Parthorum res in bellis cum Seleucidis et Romanis obiter memorant Graeci et Romani. Constat tamen ex his, collatis Arsacidarum numis, qui testium fide dignissimorum loco instar habendi sunt, durasse Arsacidarum imperium sub XXX regibus per 484 annos, quem numerum iam Agathias prodidit s). Scilicet cum a. ante Chr. circiter 256. Arsacidarum initia ponenda sint, a post Chr. 226. quo coeperunt Sassanidae anni 484. effluerant. Dubia tantum sunt quorundam regum nomina, quippe in numis, testibus alioquin certissimis, omnes Arsacis nomine insigniuntur, raro addito proprio nomine.

Iam videamus, quid de Graecis et Arsacidis Orientales tradant. Primum de Alexandro nihil plane habent historici, sed ineptas fabulas, cum Callisthenis gestis Alexandri M. conuenientes, quarum plures excerpit Herbelotus voc. Escander, cf. Sainte Croix in libro erudito examen des anciens historiens d'Alexandre le grand ed. 2. 1804. p. 182 sqq. Antigonem et Seleucidarum res plane ignorant, etenim per omnem hanc periodum reges populorum regnasse aiunt, siue prouinciarum regulos, nullo tum Persiae rege. In his tamen eminuisse Aschcanios, ab Aschec اشك, Arsace genus ducentes, quibus successisse Asganios, ab Artabano inde filio Ascheg اشغ. Vtramque stirpem sub 20 regibus per 200 annos, aut ultra, (uariat enim annorum numerus a 200 - 469.) regnasse. Ferdusius quidem 200 annos numerat, cum tamen ante eum Murdan Schah 469. indicasset; praeterea nihil nisi nomina se reperisse affirmat in libro

s) Histor. I. 4. cf. nostram Comm. IV. de numis vett. Persarum, fin.

regum quo vsus sit *l*). Et reuera Nomina tantum XX. regum exhibent, res gestas fere nullas, aut falsas. Nihil de bellis cum Seleucidis et Romanis, de Crasso victo etc. Inprimis mireris quod Mithridatis I et II s. Magni, Arsacidarum regni statorum, ne nomen quidem norunt, multo minus res gestas. Tiridatis loco, aut post eum, Saporem nominant, quo regnante Israelitas (Iudaeos) Zachariam prophetam occidisse. Tum Deus [sic iam Thaberita refert *u*)] Sapori potestatem super eos dedit, ita vt omnes caederentur et templum funditus euerteretur. Spectant haec haud dubie ad Pacori, Orodis (Arsacis XIV.) filii, 200 annis post in Iudaeam expeditionem, qua Hierosolyma capta, Antigonus rex factus *x*), sed nec tum Zacharias caesus, nec templum euersum. Vix dubito, haec addita esse a Thaberita, res, quas memoria teneret, diuersas male confundente, cuius confusionis occurrunt plura exempla apud Mohammedanos scriptores, malos chronologos, inprimis vbi de rebus antiquis et exteris loquuntur. Suspiceris eum nil nisi nomen reperisse, quod adiecta re ab eo gesta ornare conatus est.

Sed de regum nominibus pauca addenda sunt. Supra iam monui, non satis certa esse nomina regum Parthorum, a Veteribus tradita; quaedam tamen, quae aut in numis exhibentur vt Sina-troecis, Vononis, Artabani, aut historiis confirmata, vt Mithridatis, Bardanis, Orodis, Pacori, vltra dubitationem posita sunt. At horum apud orientales nullum occurrit. In aliis, vt Arsacis et Vologesis, molliorem formam habent, Aschec, Palasch, recentiori Persicae linguae accommodate. Plurima autem eadem sunt, quae regibus Sassanidis erant vsitata, vt Schabur, Bahram, Hormuz, Narsi, Firuz; quae res eorum fidem valde suspectam reddit. Putes ea

---

l) Narrationes et variationes in numeris scriptorum orientalium diligenter exposuit Richterus, in libro supra laudato.

u) Bomb. Transact. III. p. 28.

x) Ios. Ant. XIV. 21. B. Iud. I. 11.

temere posita esse, et e Sassanidarum historia ducta. Adeo sub Sassanidis interciderant Parthorum, peregrinae stirpis, memoriae, ut de regum nec numero nec nominibus constaret, cum Persae ac Arabes literis ea consignare cuperent; et ipse Ferdusius nil nisi nomina in horum regum se vidisse affirmat *y*). Apparet quam parum fidendum sit traditioni, nullo literarum adminiculo fultae. Alia nomina et XIV. saltem reges exhibet Moses Chorenensis, seculi V. scriptor, quae vnde hauserit, incertum *z*).

Singularem huius in historiis et temporum computo defectus causam memorat Masudius, quam is, quasi arcanam, nec vilo libro vulgatam, nec nisi eruditissimis Magorum cognitam promit *a*). Scilicet Zoroastrem in libro Avesta vaticinatum esse, post 300 annos magnam Persiae calamitatem imminere, religionibus tamen non deletis; post mille autem annos (ab eadem Zoroastris epocha numerandos) et imperium et religiones simul interituras. Iam inter Zoroastrem et Alexandrum spatium esse annorum circiter 300, post quos prima calamitas acciderit, religiones tamen saluae perstiterint. Cum autem Artaxerxes Babeci fil. (Sassanidarum stirpis auctor) rebus potiretur, 500 post Alexandrum anni effluxerant, adeoque 200 tantum anni supererant ad terminum fatalem M. annorum com-

y) از ایشان بجز نام نشنیده ام horum, praeter nomina, nihil audiui, انرو نامه خسروان دیده ام indicem tantum regum vidi.

z) Enotavit ea Vans Kennedy Bomb. transact. III. p. 50. Idem vir doctus regum Parthorum nomina a veteribus tradita in dubium vocat; nec enim ea, si Artabani, Chosrois et Gotarzis excipias, vllam cum vocabulis Persicis similitudinem habere, ut nec Mithridatis. Verum Parthica sunt haec nomina, non recentioris Persici sermonis. Mithridates autem vetus Persicum est et satis frequens. cf. מתררת Esr. I. 8. IV. 7.

a) كتاي التنبية siue Indicateur f. 61. apud de Sacy Notic. et extr. VIII. p. 161. (Ectypi separati p. 30.)

plendum, (si ab eadem Zoroastris epocha numeres). Artaxerxen igitur veritum, ne populus prope imminentis exitii metu turbaret, dimidium annorum subtraxisse regulorum post Alexandrum epochae, et quosdam tantum reges nominasse, ita ut ipse 260 annis post Alexandrum regnum adiisse videretur. Quem computum, vulgo receptum, discriminis in chronologia regulorum, Moluc ettawaif, secundum Persas et alias gentes causam extitisse. — Si vera esset haec narratio, historiae regio iussu corruptae hic haberemus singulare et fortasse unicum exemplum. Verum attentius consideranti fabulae simile videbitur, regem praeteritorum temporum chronologiam mutare aut voluisse aut potuisse. Quodsi enim annales Parthorum existebant, a vulgo lecti, irritus erat conatus. Si nulli erant, nec cognitae temporum rationes, non opus erat ista providentia, et longe facilius erat, aliam oraculi interpretationem edicto sancire. Mihi quidem vaticinii istius, haud dubie post euersum ab Arabibus Persarum imperium inuenti a Mobedo aliquo, clarus sensus esse videtur, si Mille anni ab Alexandro inde numerentur. Qui cum Persia potitus sit a. ante Chr. 331. mille annorum finis in annum p. Chr. 670. incidit, quo tempore, Mohammedanis per omnem Persiam dominantibus, Zoroastricus cultus sensim deficiebat. In edicto Artaxerxis I. et literis Bescher s. Bischer sacerdotis, quo praecone is utebatur *b*), quas puto circa ipsa haec tempora euersi imperii ad admonendos patriarum religionum asseclas, fictas esse, nihil est, quod M. annos a Zoroastre numerare iubeat; et in Masudii relatione haec verba: *à partir de la même époque*, ab ipso auctore arabico addita sunt, quod vnicinis additis significasse videtur ill. de Sacy. Magi igitur, qui hunc computum Masudio suggererunt, annalium suorum in rebus Parthicis defectum regio mandato excusare voluisse censendi sunt. Caeterum ipsa variatio scriptorum orientalium in duratione regni Parthici definienda, quam

---

b) Notic. et extr. des MSS. l. c. p. 162. (Ect. p. 34.)

200. 217. 265. 350. 380. 430. 469. annorum fuisse, alii aliter, statuunt, satis manifesto indicat, non edictum regium, sed veri temporis et rerum gestarum ignoracionem pro causa subesse. Etiam Malcolmius et Erskinius, daumviri doctissimi, nullos historiarum scriptores sub Parthis in Persia extitisse fatentur *c*).

III. DE HISTORIA PERSARUM SUB SASSANIDIS.

Laetior fuit sub Sassanidarum imperio historiae conditio, etenim sub regibus literarum amantibus, qui medicos graecos et philosophos liberaliter exciperent, librum Indicum celeberrimum, fabulas Bidpai persice verti curarent, artes fouerent, mox literae efflorescere coeperunt et libri conscribi, rerumque gestarum memoria literis mandari. Multa scripta esse a Persis, hac aetate, docent tum ea, quae de libris Persicis, capta Ctesiphonte a Saado duce, Omari chaliphae iussu, crematis refert Hagi Chalpha *d*), tum hoc, quod plures memorantur, qui libros Persicos arabice verterunt, ut Mocaffa *e*), Beladzori *f*) Hassan ibn Sahel *g*), et Abdallah ibn Ali *h*), qui cum seculo p. C. octauo et nono verterint, apparet vel his temporibus libros persicos haud paucos superfuisse.

Mirum videri possit nunc repente libris et scriptoribus abundare Persiam, cum sub Parthis ne nomen quidem scriptoris memoratur. Sed debetur hoc imprimis Artaxerxis, egregii ac strenui principis, prudentiae. Is enim postquam fracta Parthorum dominatione ad Persas imperium retraxisset, statim perspexit, nullo modo stabile fore imperium, cuius prouinciae et populi nullo communi

c) Malcolm History of Persia II. 87. 243. Bombay transact. II. p.307.

d) de Sacy Abdallatiph p.241 sqq.

e) Notices et extr. de MS. X, 331.

f) Hamacker specim. Catal. bibl. Lugd. Batav. p.14.

g) Hagi chalfa in notic. et extr. de MSS. Vol. X. 460. n. 2.

h) Ibid. p.236.

vinculo continerentur. Parthi enim, summo imperio et tributis contenti, cuius genti aut provinciae suum gubernatorem aut dabant aut permittebant, qui fere pro lubito intra fines provinciae res gerebat, plane vt nostra aetate in Turcorum imperio fieri videmus; vnde apud orientales scriptores hac aetate in Persia reguli populorum ملوك الطوائف regnasse dicuntur. Artaxerxes, patre vsus aut ano pyrei praefecto *i*), adeoque auitis religionibus innutritus, antiqua Zoroastris sacra et Magorum dignitatem restituit, quibus vndique conuocatis sacrorum librorum restituendorum religionumque curandarum officium imposuit *k*). Hi igitur libris sacris colligendis, digerendis, in linguam tum vsitatam, pehleuicam vertendis et commentandis, et sacris administrandis occupati, non tantum summa apud populum auctoritate pollebant, sed etiam apud reges, quorum consiliarii erant et iuris diuini humanique interpretes, qui cum tam inter se, quam cum Christianis in Persico regno satis frequentibus, de religionis placitis disputarent, ad operam literis dandam, ad philosophandum et libros scribendos ipsa officii ratione duci debuerunt.

Ipse rex Artaxerxes libros scripsisse fertur, in quibus كرامت *Kar-nameh*, h. e. secundum Mirchondum, enarrationem itinerum suorum per omnes orbis regiones *l*); Herbelotus *m*), e Chondemiro vt videtur, librum diurnum explicat, qui res gestas regis acta et sermones contineret, haud dubie verius. Ex hoc enim libro ducta sunt quae Masudius de calamitate post M. annos ventura *n*) refert, et quae Mirchondus memorat sapienter dicta huius regis *o*).

Alius

i) Mirchond ap. de Sacy. Antiqu. de la Perse p. 275.

k) Herbelot bibl. Ardeschir Babegan.

l) Mirchond ap. de Sacy Antiqu. de la Perse p. 280.

m) Bibl. or. voc. Ardeschir.

n) Notices et extr. de MSS. VIII. fol. 31.

o) Eundem librum esse puto, quem Masudius laudat ap. de Sacy l. c. p. 163. (34. ectypi) snb titulo كرامت quae vox, haud dubie cor-

Alius liber Artaxerxi tribuitur كتاب الاداب s. اداب التمش de humanitate vitae, s. morum et vitae prudenter instituendae praecepta, quae, vt infra videbimus, a Mocaffa arabice conuersa sunt. Vix puto fore qui regem horum scriptorum auctorem habeat; notum enim est quantum ament orientales libris suis, ad auctoritatem augendam, illustrium virorum nomina praefigere. Cum prudentiae et sapientiae laude celebraretur Artaxerxes I. facile fiebat, vt eius res gestae et imperii ratio a Mago aliquo describerentur, dicta etiam et morum praecepta colligerentur, qui libri deinde pro regis ipsius, cuius nomen gererent, habiti sunt. Aut fortasse senior auctor, notitias et praecepta regibus vtilia, Artaxerxis nomine ornauit, vt Iudaei scriptores Cohelet et σοφίαν Salomonis sui nomine. Denique Artaxerxem *vitam suam et res gestas* scribi iussisse refert Hamza Isphahanensis, quod exemplum alios reges secutos esse *p*). Dolendum nimis breuiter haec dici; nec enim apparet, an ipsum Karnameh indigitet, aut alium librum ab isto diuersum. *Nuschirvanis* s. Chosrois I. certo extitit historia, sub titulo *liber coronae, de rebus Anuschirvan* arabice versus a Mocaffa *q*). Plures praeterea tum fuisse historiarum scriptores idem Hamzah innuit l. c. dum de dissensu eorum queritur. Etiam Agathias Sec. VI. exeunte Persas annalium auctores negligentiae incusat in notandis regum suorum nominibus ac regnis, cum tamen historias Romanorum ab Aenea inde ad Iustinianum pertexant *r*). — Persae igitur nunc exterarum etiam gentium res

---

rupta, كاسه نامه legenda (transpositum † a librario). كاسه munus publicum, officium indicat, adeoque officiorum librum. Additur, apud Mobedos tantum reperiri, et videri de regni statu egisse, quod cum Kar-nameh congruit.

p) Ap. Erskine, Bombay Transactions II. 307.

q) Notices et extr. VIII. 360. (331.)

r) Agath. hist. II. p. 61 sq.

Classis Hist. et Philol. Tom. VI.

scribebant, domestica tamen minus accurate, ut mos est orientalem. Nec enim utebantur memoriis regio iussu scriptis et archiuis, quibus acta regum (*διδραγμα βασιλικαι*) seruabantur, teste Agathia, sed quae quisque e libris siue aliunde comperisset, ea scribebant. Sub ultimo Sassanidarum aliquo, fortasse Jesdegerte, concinatum fuit *Basitan naméh* باستان نامه, *rerum antiquarum liber* s. *αρχαιολογια*, qui in praeda captae Ctesiphontis duci Arabum Saad-Vaccas cecit s); incertum an omnem Persiae historiam a Caiomers inde complexus fuerit, an Sassanidarum tantum. Poterat enim vti que archaologia adpellari si res Sassanidarum per IV secula et ultra continuatas ab initio inde tractabat. Idem haud dubie liber est quem arabico titulo *Tarich Fars*, annales Persiae, dicit, et arabice e Pehlevico versum a Mocaffa refert e Masudio Hadgj Chalfah †). Magni is habitus a Persis et in adornando Schah naméh historia sub Mansure Samanida adhibitus, de quo commentatione altera dicitur.

Sed mira huius libri fata narrat praefatio carmini Schah naméh Ferdusiano praefixa, quam suae huius versionis praemisit Champion u). Nempe Saadvaccam (Saad ibn Abu vaccas) exercitus arabici ducem, in spoliis captae Ctesiphontis reperisse annales Persiae Pehlevice scriptos iussu Jesdegertis, eosque obtulisse Omaro Chaliphae, quem librum arabice verti iussisse, quibusdam tamen, quod religioni aduersarentur, reiectis. Liber ipse, perguit, in praeda abiectus Habessino cuidam cecit, a quo regi suo oblatus, in Habes-

s) Annals of or. literat. I. p. 91. Ill. de Sacy Notic. et extr. X. 166. not. Nuschirvanis iussu scriptum esse refert ex Hadgi Chalpa et Masudio. fort. error in nomine.

†) Ap. de Sacy Notic. et extr. X. 226. Ap. Herbelot. (bibl. or. v. Schahnamehulkadim) سبهر الملوك appellari videtur.

u) The poems of Ferdosi by Champion, Lond. 1788. 4. Life and Writings p. 20 eqq.

sinum sermonem regis iussu translatus, tandem in Indiam migravit. Fama rei ad Iacobum Leithi (Soffaridam) perlata, is librum describi iussit, et o pehleoico vertendum Abu Mansuro tradidit, qui adhibitis IV. historiatarum peritis optis auxit et perfecit, quod mox Dekiki versibus reddere coepit etc. — Nescio vnde ducta sint haec, ab iis quae e Daulet Schah aliisque inprimis ipso Abu Mansuro de carminis Schah nameh origine traduntur, plane diversa imo temporibus contraria et fabulosa. Inepte hic compositus est Abu Leith cum Abu Mansuro et Dekikio, qui ad vltimos Samanidas et ad Mahmud Ghaznevidam spectant, integro seculo posteriores. Ipse Abu Mansur, Samanidarum Vezirus, in praefatione ad Schah nameh historicum operis Mucfi h. e. versionis veteris Chronici pehleoici a Mocaffa factae, mentionem facit x). Quod quasi miraculo ex Aethiopia et India Chorasnam delatus sit liber, sinit auctor, ad fidem carminis augendam, quasi ex archetypo, e spoliis regis sumto, ducta sit Ferdusii narratio, quam tamen fidem ipse eleuat, dum ab Abu Mansuri quatuoruiris auctum et expoliturum dicit. Magis ad verum accedunt, qui Nuh Samanidam a. Heg. 383. Dekikio versibus reddendum tradidisse statuunt y). Sed hac de re infra pluribus dicetur.

Maioris momenti est quaestio, an isti *Persiae annales* antiquissimam quoque historiam aut Sassanidarum tantum res continerint, quod incertum esse supra indicaui. Equidem noui istud plerumque statui a viris doctis, sunt tamen quae alteram sententiam pro magis vera habere suadeant. Etenim in annalibus regio iussu scriptis, florentibus Sassanidarum rebus, non profecto poterat historia Medorum et primorum Persiae regum eo modo descripta fuisse, qualem in Schah nameh carmine legimus. Atqui id, ex parte saltim, e libro Schah nameh historico profluxit, in quo ad-

x) Wallenburg notice sur le Schah nameh. Vien. 1840. p. 39.

y) Annals of Or. Lit. I. p. 92.

ornando hi annales Tarich Fars adhibiti sunt, vt infra videbimus. Nec poterat historia Parthorum, qui proxime processerant, tam exiliter tractata fuisse, vt Ferdusius nil nisi nomina regum se reperisse affirmet. Nonne cõgimur quasi statuere, istud Tarich Fars, s. Basitan nameh haec non continuisse? Sed accedit aliud argumentum, quod mihi quidem in hac quaestione graue videtur, scilicet liber historiae Sassanidarum a Masudio descriptus z). Vidit ille in vrbe ^{جند} fort. Istachara (Persepoli) librum historiae Sassanidarum arabicum e persico conuersum in vsum Chaliphæ Hescham fil. Abdolmalec Ommiadae X. (qui ab a. 106-125. p. C. 723-42. regnavit) finitum a. 113. p. C. 731. Scriptus erat in charta (membrana) purpurea et exornatus regum singulorum imaginibus pictis. Imagines ait, olim in regis thesauris seruatas fuisse, vt et librum, e quo is descriptus. Vitas continebat XXV. regum duarumque reginarum, quorum imperium per 433 annos, 6 menses 7 dies durauerat. Excerpta ex eo dedisse se affirmat Masudius in pratorum aureorum parte VII. dolendum tamen titulum libri eum non dedisse, e quo certo constaret, an sit idem cum modo memorato Basitan nameh et Tarich Fars. Sed cum librum persicum scriptum fuisse appareat florentibus Persarum rebus, versus finem stirpis Sassanicae; reginae enim Turandokht et Arzemidokht ad a. 630. spectant, et in vsus regio imaginibus exornatum, in promptu est suspicari, hunc ipsum esse historiam Persarum a Saad ibn abuvaccas Omaro traditum, quippe ex imaginibus additis Saadus Persicarum alioquin literarum ignarus, facile videbat historias inesse. Latuit ille in Chalipharum thesauris donec eum Hescham chalipha, historiae cognoscendae cupidus, e latebris protraxit et arabice verti iussit. Sed de Basitan nameh satis.

Ex his, quae adhuc exposuimus, patet, plane aliam fuisse historiam Persicae sub Sassanidis conditionem, quam superiorum tem-

---

z) Notices et extr. VIII. 163. Indicateur fol. 65.

porum. Scriptae enim fuerunt nunc historiae rebus gestis coaevae, ut Artaxerxis et Nuschirvanis, et annales regio iussu conditi, universam Sassanidarum stirpem complexi, quibus, cum in arabicum sermonem translati fuerint, uti potuerunt auctores arabici et Persici, ut Thaberita, Hamzah Isphahanensis et Masudius, qui ex annalibus modo memoratis quaedam prae suis aureis, operi historico, se inseruisse affirmat a). Hinc est quod non tantum in regum serie, et in rebus gestis cum Graecis et Romanis scriptoribus propius conveniunt, sed etiam saepius, imprimis in ultimorum regum regnis, eos supplent ac corrigunt. Variant utique scriptores orientales tam in numeris, quam in regum nominibus, siue fontium vitio, siue sua aut librorum incuria; quae tamen adhibita crisi et comparatis inter se scriptoribus emendari poterunt.

Sed erat Persis hac aetate aliud historiarum genus, scilicet *narrationes de rebus gestis veterum regum et heroum*, quas nos fabulas romanenses dicimus. Valde in deliciis erant Persis eiusmodi narrationes rerum mirabilium plenae, et fabulae amatoriae, et vel nunc talibus abundant, tam soluta oratione, quam carmine conscriptis. Potuerunt eiusmodi narrationes valde antiquae esse, traditione vulgi servatae; iam restituto sub Sassanidis gentis primatu renouatae veteres gloriae et literis mandari exornarique coeperunt. Moses Chorenensis b), seculi V. scriptor, ad Isaacum Bagratidem, talibus narrationibus delectatum; Quid tibi, inquit, sunt voluptati viles ac vanae de Byraspe Astyage [Byrasp Zohac c)] fabulae? aut cur nobis ineptos atque insulos ac rationis expertes Persarum sermones laborem imponis explicandi, nempe de primo eius benefacto-malefico, daemoneisque ei ministrantibus, utque errorem et falsita-

---

a) Notices et extr. de MSS. VIII. fol. 60. 68.

b) Histor. Armen. p. 77.

c) Zohacus etiam a Thaberita Biürasp appellatur, quod X mille equos haberet. Bombay transact. I. 112.

tem frustrari non potuerit, ac super Innumerosum osculatione, vnde Draconum ortus fuerit, ac deinde flagitii frequentia homines per ventris usum perdidit, utque Rhodanes quidam postea catenis cum aeneis constrinxerit, atque in montem qui vocatur Dembandus abduxerit. Rhodanem vero inter viam dormientem, Byraspes in collem traxerit, Rhodanesque, somno excitus, in cauernam montis eum duxerit, contraque eum vinculum statuum posuerit, cuius terrore percussus, catenis domitus, eundem non potuerit, quo terras perditum iret." — Vides narrari fabulam de Zohaco a Feridune victo, in paucis a Feridunii ratione diuersam. Quaedam tamen, legenti obscura, minus recte vertisse videntur Whistonii. Porro Muhammedis tempore erat Nasser quidam ben Hareth, qui aliquandiu in Persia mercatus caussa versatus, narrationes de Afrasiab et Rostemo Meccam referebat, quibus adeo delectabantur Meccani, ut Corani acroasibus praeferrent, vnde iis poenas imprecatur Mohammedes d). Illas fabulas arabice vertit Ebn Mocaffa e pehleuico e), scil. كتاب البنكش, *librum Benkesch* (titulo obscuro) de rebus Esphenidiaris, qui arcem Alan, الالان, in Armenia aut Georgia extruxit, et librum سکسران *Secseran* (Mazanderanos indicari puto) de morte Afrasiabi, bellis cum Turcis et factis egregiis Rustemi. Innotuit fortasse vltimum bellum cum Turaniis quo caesus fuit Afrasiab Turaniorum rex. Thahero Chorasanae praefecto, sec. IX. medio offerebat aliquis carmen amorum Vamic et Asra, persicum, Nuschirvano dedicatum, quod Thaher ut Magorum opus in aquam proiici iussit f). Porro, cum ad Schah nameh concinnandum subsidia historica colligerentur, princeps aliquis notitias de regibus antiquis, ab Arzub Zerrin, homine docto scriptas suppeditabat; Firuzabadius, e Sam

d) Sur 31, 6. Hébelot bibl. or. s. v. Nasser b. Hareth.

e) Masudi ap. de Sacy Notic. et extr. X. 226.

f) Abdollatif par de Sacy app. p. 528. Carminis titulus est arabice verus, وعذرا وامك *amans et puella*.

Neriman, patris Rustemi, prosapia, plura de Sam, Zal et Rustemo fidei traditione seruata, communicabat g).

Denique in ipso *Schah nameh* carmine vbique sunt singularum narrationum vestigia, ab ipso poeta satis dilucide indicata, dum in singularum initio داستان, narrationem adpellat, et a Mobedo s. Mago acceptam refert, quas narrationes siue carmina singula bene distinxit ill. Görres in versione libri vernacula. Ipse Ferdusius iam antequam totum opus aggrediretur singulas narrationes carmine reddiderat, de Foridunis cum Zohaco pugna, de rebus Rustemi et Esplendiariis, de *Siavesch* vindicato h), et ante eum *Dekiki* de Gustaspe et Ardchasp, *Asemi* de *Gerschasp*, *Ansari* de *Schrabo* carmina scripserant i). Alius poeta anonymus, sed magni ingenii et antiquus, *Barzu nameh* condidit, cuius particulam nuper edidit cl. Kosegarten, professor Jenensis in Vol. V. *Fodinarum Orientis*.

Erant igitur Sassanidis regnantibus inter Persas plures narrationes singulae et fortasse carmina; quas ore traditas primum phevica, deinde persica s. Deri lingua, quae a Behram Gur inualuisse fertur, sensim literis mandatas esse opinari licet. Qui his narrationibus celebrantur reges et heroes alii e veteri fama ducti, alii fortasse e libris genti sacris, in quibus laudantur Themuras, Giemschid, Zohacus, Feridun etc. k). Quibusdam harum narrationum, inprimis quae ad reges antiquos spectant, subesse fundum historicum, minime nego, aliae ethicum aliquid spirant, vt quae de Zohaco et Giemschido narrantur, aliae oblectationis causa repertae. Omnes ad antiquitatem Persicam referuntur, nec mirum ex ea aetate qua Graeci et Parthi dominarentur, nihil narrari; quippe hos vt exteros, et patriae graues auersabatur popularis traditio. Quasdam ha-

g) *Champion* praef. p. 20.

h) *Champion* praefat. p. 22. 26. *Wallenburg Notice* p. 54.

i) *Annals of orient. literat.* I. 92. 103. 104.

k) *Vendidad Sadeh*, *Farg.* I. II. *Jeschth Sadeh Card.* 9. P. II. 156. germ.

rum narrationum antiquas fuisse putes, et fortasse iam ante Sassanidarum regnum ad Graecos propagatus. Quae enim de Achacmene ab aquila nutrito audiuisse se refert Aelianus *l)*, ad Zalzer, Sami filium a Simurg, aue fatidica, nutrito spectare, vix dubito. Facile graecus homo pro Zalzero, ignoto nomine, notiozem Graecis Achacmenem potuit substituere.

In coniungendis singulis narrationibus, quae historici argumenti sunt, accidere poterat, vt diuersae sub vno nomine iungerentur, aut singulae transponerentur. Istud iam plures opinati, narrationem de Cobado complecti res Deiocis, Phraortis et Cyaxaris, Mediae regum. Fortasse non nimis audax fuerit suspicari, transpositos esse Ke Caus et Ke Chosru. Vix veri simile videtur, adeo intercidisse Cyri, Persarum imperii conditoris, memoriam vt ne nomen quidem supersit, aut Cambysis filii et successoris, qui Aegyptum aliasque prouincias imperio addidit. Iam Caus haud dubie idem nomen indicat quod orientalibus est Cabus, Graecis *καμβυσ-ης*, inserto *μ.* facillioris soni caussa. Chosru autem cum Cores, Cyro nomine conuenit, vnde iam plures eundem regem innui statuerunt. Concinunt praeterea quodammodo quae de Chosrois recens nati occultatione et fuga cum matre Feringis narrant orientales, cum Herodoti de Mandane et Cyro puero clam educato ratione. In Cambysem autem bene quadrat Cabusi contra regem Hamaveran expeditio. Transpositionis caussa fuisse videtur, quod Cyri pater idem Cambyssis nomen gessit, vnde confusus hic cum rege Cambyse. Gustaspes orientalium, qui ad Persas minime spectare videtur, sed Mediae aut Bactrianae princeps fuisse, Cyro antiquior e libris Zoroastricis ductus est, quibus memoratur Zoroastris patronus et nouae religionis propagandae adiutor. Quid mirum eum Sassanidarum
aeno,

l) Aelian. hist. anim. XII. 24. *Αχιμαενα μὲν τὸν Περσῶν-αὐτοῦ τροφίμου αἰοῦσιν γενεσθῆαι.*

aeuo, restitutis sacris patriis, variis narrationibus, ineptis partim, celebrari. Sed cum praeter nomen *m*) et ea, quae in libris antiquis traderentur, nihil historiae eius superesset, in locum Darii Hystaspis substitutus est, ob nominis similitudinem. Mihi quidem ex his omnibus apparere videtur, traditiones orientalium non exhibere continuam rerum gestarum seriem, sed singularum narrationum, de rebus gestis veterum regum et virorum fortitudine illustrium, congeriem, quae Sassanidarum aeuo scriptae et exornatae, aut repertae fuerunt. Quodsi illae singulae ad nos perlatae essent, cum voluptate eas legeremus, in aliis qualemcunque philosophiam, in aliis foecundum in fingendo ingenium mirantes, in aliis denique historiae veteris vestigia animaduertentes, caeterum de nexu et cum Graecis historicis conuenientia parum solliciti. Arabes ac Persae, inprimis cum sub Samanidis principibus, qui ad antiquissimos Persiae reges stirpem referre adfectabant *n*), reuixisset veteris historiae cognoscendae studium, his narrationibus quasi subsidiis historiae Persicae concinnandae vsi sunt, atque in chronologicum ordinem utcunque eas redegerunt; idem agentes ac aliquot seculis post Saxo grammaticus, dum e veteribus Danorum Islandorumque traditionibus et carminibus historiam Daniae concinnare conatus est. Sed haec alii commentationi reseruo.

---

m) Hinc iam Agathias Histor. II. 58. non constare apud Persas, vtrum Hystaspes ille, sub quo vixit Zoroastus (Zoroaster), Darii pater fuerit, aut alius quis.

n) vid. Herbelot bibl. orient. s. v. *Samaniah* in fin.